

S O K F É L E .

50. Szám.

Béts. Junius 21-dikén.

1833

Emlékeztető Jegyzetek.

J u n i u s .

19 Jun. — 1162. IV Istvánunk elűztetik. — 1809. Egy francia rendelés, hogy mi jár a' házi gazdától a' bészállított katonáknak. — 1830. Algier. Reggel nagy hévvel előrohan Ibrahim aga a' Dey veje 40,000 emberrel 's ütközethez kezd. Del tájban hátat fordít a' Frantziáknak.

20 Jun. — 1097. Gottfried 's Bouillon keresztes hadai megveszik Nicaeat. — 1789. Párisban a' harmadik rend küldöttjei a' bálházban gyűlnek össze, minthogy az ülések termét bezárva találták 's örökkel megrakva, megesküsznek hogy addig, míg Frantzia Országának új Constitutiót nem adnak, el nem válnak egymástól.

21 Jun. — 1646. A' nagy Leibnitz születése napja. Sat est!

A' „Klio“ című történelmi zsebkönyvre figyelemztetés.

E' sorok írója sem tudós, sem litterátor, egyedül csak az olvasó községhez akar számláltatni; a' fent nevezett munka iránt is csak úgy kíván szólni, — addig is míg egy a' dologhoz mindenben értő competens bíró, mint reménylhetni, e' munkát megfogja bírálni.

Az említett történelmi zsebkönyvet kiadta *Szilágyi Ferentz* Erdélyben a' Kolosvári Koll. Prof. — Nyomtatta Kolosváron Barra Gábor 1832. Ajánlva von Gróf Rhédei Ádám Úrnak, Ns. Doboka Vármegye Fő Ispánjának; 's a' Kolosvári Kollégium Inspector Fő Curatorának. Ezen Mecaenásnak a' Kollégium nyomtató műhelye újítása, javítása körül tett érdemét, mely egyik oka ezen ajánlásnak is, igen szépen említi meg az Író.

Toldalék a' M. Kurírhoz.

A' munka foglatja.

- I. Európa köz történeteinek átnézése, az 1814-
beli békességtől és Bétsi Congressustól fogva az 1830-
beli juliusi revolutióig 1 — 125
- II. Lengyel Ország háromszori felosztása és vég-
romlása 129 — 272
- III. Német Alföld vagy Hollandia és Belgium főbb
viszontagságai 275 — 314.
- IV. Erdélynek Magyar Országtól elszakadása
315 — 330
- V. Az Anglus és Frantzia képviseleti Ország
331 — 356
- VI. A' Saint Simonismus 357 — 368
- Jegyzések 369 — 376

Mint e' foglatból is látszik: a' tárgyak fontosak; kidolgozások pedig méltók a' szerentsésen választott tárgyakhoz. — Annyi tiszta, józan érzéssel előre látó vigyázattal, okos kíméléssel, a' sok Scyllák Charybdisek ügyes kikerülésével irott munkát — kivált az e'félékben nem igen termékeny literaturánkban, alig olvastunk még; én legalább részemről bizvást merem e' vallomást tenni.

Valóban nagy szükségünkön segített Szilágyi Úr azon szerentsés gondolat felfogása's kiviele által, hogy egy ily historiai zsebkönyv kiadásával ajándékozá meg Nemzetünket. Rég érzettük egy ilyen munka híjját. — Igen szép bizonyága ez annak, hogy az a'félékben, hol az igazság tisztán, de illő kíméléssel megmondatik: sok szépet, jót és igazat lehet közleni.

Az egész 368 — a' jegyzésekkel 376 lapra terjed, — középszer 8-ad rétbén, — 3 féle, úgymint velin, posta, 's nyomtató papiroson jelent meg. — Az utolsóról itelve: a' papiros meglehető, a' középszer betűk tiszták, kellemetesen olvashatók. Ha nem oly szép is a' nyomta-

tás, mint a' mely Buda-Pestenn kezd mostanában divatozni: még is kielégítő. — De van ezen nem szembetűnő külső ékességnek egy igen jó oldala is; az t. i. hogy a' munka igen jutalmas árrú. Előfizetési árra ugyan is velinen 2 f. 24 kr., posta papir. 1 f. 40 kr., nyomt. pap. 1 f. 20 kr.; ez most már 2 ft. jó pénzben. Erre pedig, úgy hiszem igen szükség tekinteni pénzeten hazánkban, hogy kisebb tehetségűek is megszerezhessék a' munkát, 's terjedjenek általa a' hasznos ismeretek, kivált a' milyenek a' Klióban foglaltatnak.

Az előfizetők hátul álló neveik szép száma, kivált a' derék Író szívesen emlegetett erdős kis hazájában, — 's nekünk is kedves testvér-hazánkban azt mutatja, hogy ott már ismértetvén a' tudós szerző*): nem maradt foganatlanul a' részvevő Nemzethez intézett felszólítása; mit a' tisztelt Szerző maga is hálásan megismer. — A' kis Erdélyben 594 előfizető akadt az erre érdemes munkára. Magában a' Buda-Pesthez képesten igen kitsi, de — megbántása nélkül legyen ugyan mondva jó útra terni kezdő kettős anyavárosunknak — alkalmasint annyival magyarabb 's nemzetisebben érző Kolosvárbán 170 előfizetője vólt, Magyar Országban Budán-Pesten 14 (nagyobb részint a' M. T. Társaság tagjai vagy Irók); — Bihar Vármegyében 27; S. N. Patakon 1; Szathmár Vármegyében 5; öszvesen 47. — Bétsben 4 megnevezve, 4 nevetlenek. Egészbe öszvesen 649-en.

*) Nagyobb kiterjedésű Literátori pályáját — tudomra legalább — szebben alig kezdhette meg Szilágyi Úr. Mert apróbb közleményit eddig is örömmel 's haszonnal olvastuk ugyan a' magában sok jót hordozó Erdélyi Társalkodóban; de kívánatos, hogy az ily talentomú 's tudományú Férjfiak inkább a' szóban lévő munkához hasonlókra fordítsák idejüket 's erejüket.

Nem szándékom az anya Magyar Országí Olvasó Közönségnek szemrehányásokat tenni, mert jól tudom, nekünk azon kívül, hogy több gyámolítani valónk is van, mint Erdélyi rokoninknak, 's a' megbetsülésre méltó Szilágyi Ferentz Úr neve is kevésbé lehetett eddig nálunk ismeretes mint Erdélyben, hol él, melynek fiaival társalkodik; még az az oka is van, hogy az előfizetési jelentés sem vólt, úgy mint lehetett 's kellett vólna, nálunk elterjesztve, — hanem a' Jelenkor 's a' Magyar Kurir által még is ki vólt hirdetve; de csak valljuk meg az igazat, hogy talán legpopulárisabb Irónk iránt sem igen mutattunk oly részvételt, mint Erdélyi Vereink Szilágyi Ferentz Úr zsebkönyve iránt, kik valóban követésre méltó példát adtak előnkbe, mennyire tudnak betsólni egy jó Irót. — Tanúljunk példájokból, kövessük el jobb Iróinkal, mit ők tettek Szilágyi Ferentz Úrral, 's ez iránt is tegyük jóvá eddigi akármí okon történt, lágy melegségre magyarázható kis részvételünket, 's neveljük előfizetői számát a' 2-k esztendei folyamatnak, melynek tárgyai a' következők:

1.) *Erdélynek a' Fels. Ausztriai ház birtoká a jutása, az 1686-tól 1712-ig ebben költ diplomátikai acták, kötések sunmás elő-adásával és Erdély stá-tistikai ismertetésével.* Midőn kis honnyunk a' kegyelmes fejedelmétől az ország - gyűlést várja, a' haza jelenkori állását és alap-törvényjei fő vonásait elő-terjesztő tárgy, nem leszsz minden intereszsé nélkül.

2.) *A' Gracchusok révolutzioja Rómában, eredeti Görög és Római kutfők után.* — Előre leszsz botsátva a' régi Róma politikai állapotjának világosítása.

3.) *Stuart Mária, Skotzia királynéja, a' maga idejének leg-szebb és leg-szerentsétlénebb aszszonya, egy tekintettel Skotzia akkori helyheztetésére.*

4.) *Pombal* Portugallia hatalmas ministere a' 18-d. században, rövid figyelmeztetéssel ezen ország leg-újabb történeteire.

5.) III. *Iván*, már a' böltsöben thronusról kinos rabságba taszítva: szívreható történet az Orosz historiából.

6.) Az *Europai státusadósságok historiai és politikai ismertetése* a' főbb pontokban. Tudva van az újság-olvasók előtt, hogy egész Éropa mostani állása szorosán öszve-függ ezen tárgyal. — Munkámban a' külső tzikkelyekre nézve, a' leg-jobb Német írókon kívül, a' meg-szerezhető Frantzia és Ánglus kútföket is használni el nem mulatom.

Az elő-fizetés, 20 v. 21 ívnyi tsinos boritékban kötött Kliomra, nyomt. pappiroson 1 rf. 20 xr. posta pappir. 1 rf. 40 xr. vélinen 2 rft. 24 xr. ezüstben. Tsak valódi elő-fizetést fogadok-el, aláírást nem: de a' munka ki-jövése előtt történhetö halálom esetében biztosítva vagynak az elő-fizető urak, hogy a' kezemhez jött pénzt hiba nélkül vissza-kapják. — Az elő-fizetés idejét a' meszszebb és távolabb esö vidékekre nézve idei jun. 10-kéig terjesztem, mikor munkámat sajtó alá adom, 's annak meg-jelenése pontosan megtartandó idejét, akkor ki is hirdetem.

Elő-fizetni lehet.

Kolo'sváron, Kormánysz. Titokn. Mélt. Fogarasi *Lészai Lajos* Urnál, Prov. Biztos Mélt. Tinkovai *Matskási Pál* Urnál, valamint az alól irtnál is. Erdély több részeiben a' tudva lévő helyeken. Debretzenben Tek. *Péczei Jó'sef* és Tiszt. *Aranyi István* Prof. Urakuál. Budán Tek. *Döbrentei Gábor* Urnál, Magyar tud. társ. Titoknokjánál. Minden tiz példányra egyet felyül ajánlok.

Klio I-ső esztendejének elő-fizetési árra megszün-
vén, nyomt. papir. 2rfra, ezüsten határozatott.

Kolo'sváron mártziusban 1833.

Szilágyi Ferentz.
Professor.

Mint a' foglalatból is kitetszik, megint nagyon érdekes tárgyakat választott magának a' derék Szerző Úr. Fel lehet tenni előre is, hogy ugyan azon tanult fő, minden jóért 's a' józan szabadságért oly melegen verő sziv, mely az első kötetben tiszteletre méltó jeleit adta mind a' kettő szépen öszve hangzásának: a' második kötetben is, minden jók várakozásának meg fog felelni.

Még egy megjegyzésem 's ebből folyó kérésem van. A' Tisztelt Szerző Úr, a' foglalat után következő jegyzésben természetes öszinteséggel megismerte: hogy a' typographiai munkálodásban járatlansága, eleinte késleltető volt. Ne vegye roszz néven jóra tzelző nyiltszivűségemet, midön azt mondom, hogy azon fogyatkozásnak súlyát a' könyvnyomtatás után is tapasztaltuk. Mert ha egy a' tudományoknak élő Férjfitől nem kívánhatni is, hogy aprólékosabb küldözgetésekkel maga bajlódjék; azt reménylem megengedheti, ha arra kérjük: tenne oly hathatós rendelkezéseket, hogy a' kinn ez a' teher fekszik, annak pontosan megfeleljen. — Mert imé Bétsben, annak idejében fizettünk elő vagy négyen meg nem nevezettek, 's Martius óta midön már a' 2-k esztendön való Jelentés is megjelent, mai napig sem kaphattuk meg azon munkát, 's így sokáig el lévén azon örömtől, mellyet ezen jeles munka olvasásából merithettünk volna, még most is kénytelenítetnénk a' nélkül ellenni, — ha Rohrman ésSchwai-ger Urak könyvárújokban meg nem vehettük volna. A' pedig tsak igazság, hogy ha Rohrman Úr meg-

kaphatta, nekünk is megküldethetett volna; sőt ezt megkívánni jussunk is van.

Kérésem pedig abból áll, hogy mivel az említett jeles munka birtokába egy pár nap előtt jutottam, 's az ahoz mellékelt előfizetési jelentésből szinte csak most tudhattam meg; hogy annak határ ideje Junius 10-ikéig terjed; a' pedig már el is múlt, tehát hogy legalább egynehány jót akaró hazafi itt is figyelmessé lehessen, 's ideje legyen akaratját a' jövő esztendei folyamat meghozatása iránt kinyilatkoztatni: az előfizetést Debretzeni Lörintz vásárig elfogadni méltóztassék.

Végre ezer köszönet tőlem, 's velem rokon érzelmű barátimtól a' Tisztelt Szerző Úrnak derék munkája kiadásáért, a' tehetősöktől pedig méltó megjutalmaztatás.

Béts. Jun. 12-n 1833.

Gondol János.

Amsterdam általadása.

XIV Lajos (le grand Tyran glorieux et prodigue, qui payé des historiographes, des poëtes, des sculpteurs et des peintres pour créer sa renommée) 1672 Condé 's. Türenne vezéreivel meghódítván egész Hollandiát Amsterdam kapui előtt is megjelent. A' rémülés leirhatatlan nagy vala. Az ellentállásról senki sem gondolkodott. Az akkori nyomorúlt, gyáva, a' feladásra minden pillanatban kész várnagyok vetélkedtek egymással a' gyalázatért, 's a' Királynak hízeltkedő distichon megigazolásaért, mellyet néki Mariotte irt:

Una dies Lotharos, Burgundos hebdomas una,

Una domat Batavos luna; quid annus erit?

Szóval Amsterdamban nem gondolkodott senki másról, mint a' feladásról. A' város kormánya soká tanátskozik ugyan, de egyezőleg azt határozza, hogy a' város kul-

tsait át kell adni a' Királynak. Azomban észreveszik, hogy egy öreg polgármester elaludt 's még nem szavalt. Felköltik. „Miről van szó?” így szól dörzsölvén szeméit. — Ha átadjuk e' a' Frantziáknak a' városkultsait? — „Hát kérték már?” — Még nem. — „Jól van tehát addig várjatok legalább míg elkérik.”

És ez az egy szó megmentette a' Köztársaságot. Felhúzván a' zsilipeket viz alá eresztetik az egész környéket; időt nyertek, feleledtek a' nagy félelemből, 's szabadok maradtak.

Az ember sokkal szebben üli emlékét elhúnt szeretteinek, ha idegen könnyeket törül, mintha a' magáét hullatja sírdombjaikra; 's a' legszebb virág 's cyprus koszorú, melyet drága emlékkövekre akaszthatunk egy virág - füzet jó tettekből!

Egykor egy paraszt jövendőltetett magának. Ez meg volt, 's a' jósló bért kívánt. A' paraszt álmélkodni látszott 's így szólt: „Mitsoda, Keed tudja a' jelenvalót, a' múltat, 's a' jövőt — hát lehetséges e' az, hogy Keed ne tudná, hogy nints nálam pénz? Lódúlj farkasrugta fia!”

Pinkay.

R e j t e t t s z ó.

Lét mester vagyok én, éltet tüzeim szüleménye;

Főm vedd: szép, hegyes is, 's oszlatom a' nagy erőt.

Viszsa felé képzet jegye, 's éke ketses teremidnek;

Vedd főm: 's ím holdog vagy ha vagy a' mi marad.

Megfejtés a' 49. számban: Ár, Pád, Arpád.

Igazítás a' 48 számú Sokfélében. 373 lap. 32-d. sor: *a-nak második emelete = a².*

374 lap. 30-d. sor: *3 = log. 8.*